

1. Obiekt

428/1 ZBÓR EWANGELICKI, ob. kościół filialny p.w. Nawiedzenia NMP

2. Czas powstania

1776 r., 1911 r.

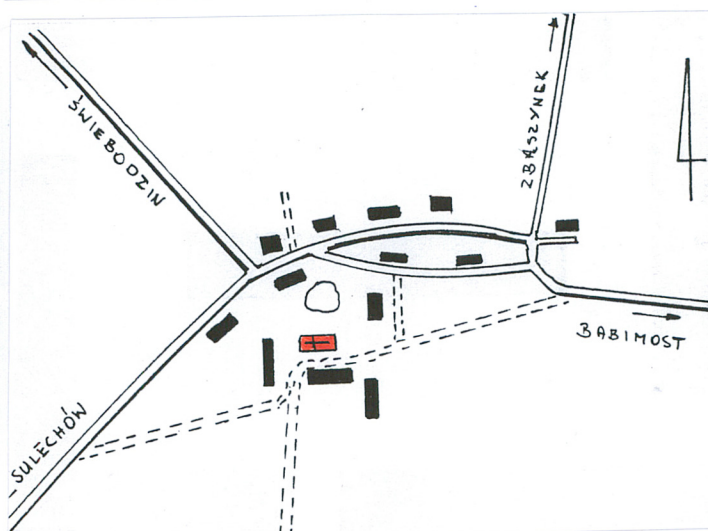
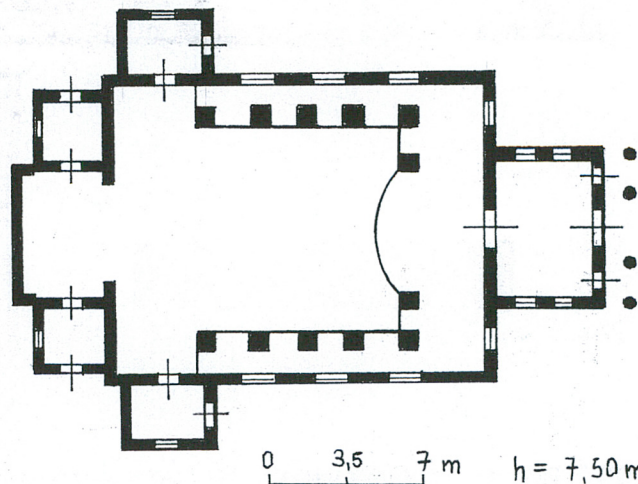
3. Miejscowość

SMARDZEWO

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

fol. 1.

il. 1.

il. 2.

4. Adres

Smardzewo 20
66-225 Szczaniec
nr działki 36/6

5. Przynależność administracyjna

województwo lubuskie
powiat świebodziński
gmina Szczaniec

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Schmarse

7. Przynależność administracyjna
przed 01.01.1999 r.

województwo zielonogórskie

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Wniebowzięcia NMP
Opalewo 22, 66-225 Szczaniec
tel. 068 381 16 92

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

Nr 1064 data 20.03.1964 r.

Historia

Smardzewo jest wsią o słowiańskich korzeniach, nazwa pochodzi od imienia przezwiskowego „Smardz” lub słowa „smard”, oznaczającego starą kategorię wiejskiej ludności zależnej, podległej księciu. Wieś powstała najprawdopodobniej w XIII w. i związana była ze śląsko-wielkopolskim rodem rycerskim Jeleni-Niałków. Dokumenty z 1334 r. potwierdzają ich prawa własności. Wcześniej przejściowo Smardzewo należało do klasztoru cysterskiego w Obrze. Kościół we wsi znajdował się już w XIII w., z fundacji Jeleńczyków. Do poł. XVI w. Smardzewo należało do diecezji poznańskiej.

W XIV i XV w. wieś należała do rodu Benwicz, pochodzącego z okolic Międzyrzecza i Zbąszynia. Eufemia Benwicz wniosła wieś w posagu wychodząc w 1495 r. za mąż za Hansa von Rothenburg. W następnym stuleciu należała najpierw do rodu von Nostitz (do 1627 r.), a następnie do von Poppschütz. Nostitzowie wprowadzili we wsi protestantyzm.

Ok. 1669 r. Smardzewo zostało przejęte przez Sebastiana von Troschke. Z inicjatywy Conrada von Troschke powstał ok. 1691 r. ewangelicki dom modlitwy. Znajdował się w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji właściciela majątku. Dom modlitwy, z powodu tragicznego stanu technicznego (pożar) został przebudowany i powiększony w 1776 r. z inicjatywy Friedricha Ludwiga von Sydow, który odziedziczył Smardzewo po swojej siostrze baronowej von Troschke. Następni właściciele – rodzina Fuß w 1911 r. była fundatorem przebudowy zboru (dodano część prezbiterialną, zakrystię i klatkę schodową).

Obecny **kościół filialny** w Smardzewie został przejęty przez parafię rzymsko-katolicką po zakończeniu II. wojny światowej i konsekrowany w dniu 16.07.1947 r. **c. d. załącznik nr 1**

Orientacja. Warunki naturalne:

Wieś **Smardzewo** zlokalizowana jest środkowo-wschodniej części województwa lubuskiego, przy drodze z Babimostu do Świebodzina, ok. 10 km na południe od Szczanica (siedziba gminy) i ok. 15 km na południowy-wschód od Świebodzina (siedziba powiatu). Jest to obszar Pojezierza Lubuskiego. Ewidencjonowany **kościół** znajduje się w południowo-zachodniej części wsi, na dziedzińcu gospodarczym dawnego folwarku. Obok kościoła, przy jego północno-wschodnim narożniku znajduje się drewniana dzwonnica kozłowa.

Materiał i konstrukcja:

Kościół murowany cegły pełnej, na kamienno-ceglanych fundamentach, otynkowany. Wewnątrz tynkowany i malowany. Wieża drewniana.

Posadzki i podłogi: posadzki nowe. **Sklepienia i stropy:** strop obity boazerią. **Wieżba dachowa i dach:** wieżba niedostępna. Nad korpusem nawowym wysoki dach namiotowy trójspadowy przełożony ceramiczną dachówką karpiówką ułożoną w tzw. „rybią łuskę”. Przybudówki kryte odrębnymi dachami wielospadowymi, o tym samym pokryciu. **Schody:** drewniane, na emporę chórową, jednobiegowe, proste, z balustardą z dekoracyjnymi płaskimi tralkami. **Stolarka drzwi:** drewniana. Główne otwory drzwiowe zamknięte łukiem odcinkowym, w przybudówkach – prosto. Drzwi główne – dwuskrzydłowe, boczne – jednoskrzydłowe, ramowo-listwowe. **Stolarka okienna:** otwory okienne zamknięte półkoliście i prosto, stolarka drewniana, krosnowa, z krzyżem okiennym, z pionowymi i poziomymi podziałami szczeblin. W części prezbiterialnej – historyczne i współczesne witraże. **Rzut:** kościół salowy założony na planie wydłużonego prostokąta na osi wschód-zachód, z wyodrębnioną od zachodu częścią prezbiterialną zamkniętą prosto, do której przylegają kwadratowe przybudówki; do korpusa nawowego od strony północnej i południowej zostały dostawione małe prostokątne przybudówki; od wschodu do korpusu przylega prostokątna, węższa kruchta. **Bryła:** rozczłonkowana; wysoki korpus nawowy w formie leżącego prostopadłościana, nakrytego wysokim dachem trójspadowym, z wyodrębnioną częścią prezbiterialną z dobudówkami, z kruchtą od wschodu i dwukondygnacyjną wieżą. **Elewacja frontowa (wschodnia):** rozczłonkowana, z portykiem 3-osowym i kruchtą; korpus nawowy zwieńczony drewnianą wieżą. **Elewacja tylna (zachodnia):** rozczłonkowana, 3-osowa, z prosto zamkniętą częścią prezbiterialną i przybudówkami z bocznymi wejściami. **Elewacje boczne (południowa i północna):** 4-osowe, na osiach otwory okienne zamknięte łukiem pełnym, przybudówki jednosiove w części zachodniej.

Wnętrze: z pierwotnego wyposażenia kościoła zachowały się jedynie empory, witraże w części prezbiterialnej (z wyjątkiem współczesnego witrażu przedstawiającego Chrystusa Miłosiernego), stolarka okienna i drzwiowa, klatka schodowa w kruchcie. Brak informacji na temat pochodzenia ołtarza głównego. Dzwon z 1933 r. umieszczony jest w wolnostojącej drewnianej dzwonnicy, która znajduje się w północno-wschodniej części ogrodzonego terenu przykościelnego.

Instalacje: elektryczna, odgromowa. części zachodniej. **c. d. załącznik nr 1**

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
2500 m ³	360 m ²	zbór ewangelicki	kościół rzymsko-katolicki
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
<p>W kościele przeprowadzono tylko drobne prace remontowe, które nie zostały odnotowane w dokumentacji.</p>		<p>Kościół zachował się w niezmienionej formie. Stan techniczny budynku jest bardzo dobry.</p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	
		<p>Kościół wpisany jest do rejestru zabytków woj. lubuskiego i podlega prawnej ochronie konserwatorskiej.</p> <p>Wszelkie prace zabezpieczające i remontowe należy wykonywać zgodnie ze sztuką budowlaną i konserwatorską, po uprzednim uzyskaniu od Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji administracyjnej zezwalającej na prowadzenie prac.</p>	

<p>21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)</p> <p><u>Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Zielonej Górze:</u></p> <p>- karta ewidencyjna tzw. „zielona”, 1959.</p> <p>Na inne źródła archiwalne nie natrafiono.</p>	<p>24. Uwagi różne</p>
<p>22. Bibliografia</p> <p><u>Literatura:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - F. Wolff, Die Glocken der Provinz Brandenburg und ihre Gießer, Berlin 1920, s. 138. - Stanisław Kowalski, Zabytki środkowego Nadodrza. Katalog architektury i urbanistyki, Zielona Góra 1976, s. 214. - Stanisław Kowalski, Zabytki województwa zielonogórskiego, Zielona Góra 1987, s. 184. - Viele Grüße aus der Heimat. Alte Ansichtskarten erinnern an den Kreis Züllichau-Schwiebus, 1997, s.121. - Atlas zabytków architektury w Polsce, Hanna Faryna-Paszkiewicz, Małgorzata Omilanowska, Robert Pasieczny, Warszawa 2001, s. 198. - Marek Nowacki, Smardzewo – trwała ostoja protestantyzmu, [w:]Powiat świebodziński. Szkice historyczne, Świebodzin 2006, s. 121-123. 	<p>25. Opracował</p> <p>tekst mgr Agnieszka Dębska, 2006 r.</p> <p>plany, rysunki mgr Agnieszka Dębska, 2006 r.</p> <p>zdjęcia fotogr. Artur Dębski, 2006 r.</p> <p>Miejsce przechowywania negatywów płyta CD – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, ul. Kopernika 1, 65-063 Zielona Góra</p> <p>KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO</p>
<p>23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatura)</p> <ul style="list-style-type: none"> - reprodukcja pocztówki z 1935 r., [w:] Świebodzin i okolice na dawnych kartkach pocztowych, Świebodzin 2000, s. 55. - mapa topograficzna, obręb Świebodzin, 1:50000, 1975-1977/1982, Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta w Gorzowie Wlkp. 	<p>26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)</p> <p>27. Załączniki</p> <p>4 załączniki</p>

1. Miejscowość	S M A R D Z E W O	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Szczaniec	ZBÓR EWANGELICKI,	c. d. pkt. 12, spis ilustracji i fotografii
3. Powiat	świebodziński	ob. kościół filialny p.w. Nawiedzenia NMP	
4. Województwo	lubuskie		

c. d. pkt. 12.

Kościół w Smardzewie w sensie formalnym jest budynkiem murowanym, salowym, z prostokątną częścią prezbiterialną i kruchtą od wschodu, kaplicą od zachodu i przybudówkami od północy i południa. Nad wschodnią częścią korpusu nawowego znajduje się dwukondygnacyjna wieża drewniana.

Spis ilustracji:

1. Rzut przyziemia.
2. Plan sytuacyjny.
3. Kserokopia reprodukcji pocztówki z 1935 r., [w:]
Świebodzin i okolice na dawnych kartkach pocztowych,
Świebodzin 2000, s. 55.
4. Fragment mapy topograficznej z 1975-1977/1982.
18. Drzwi boczne w przybudówce południowo-zachodniej.
19. Drzwi prowadzące na empore chórową.
20. Przykład zachowanego oryginalnego witraża.
21. Przykład nowego witraża.
22. Wolnostojąca drewniana dzwonnica kozłowa.
- 23.-24. Fragmenty zachowanego dzwonu.

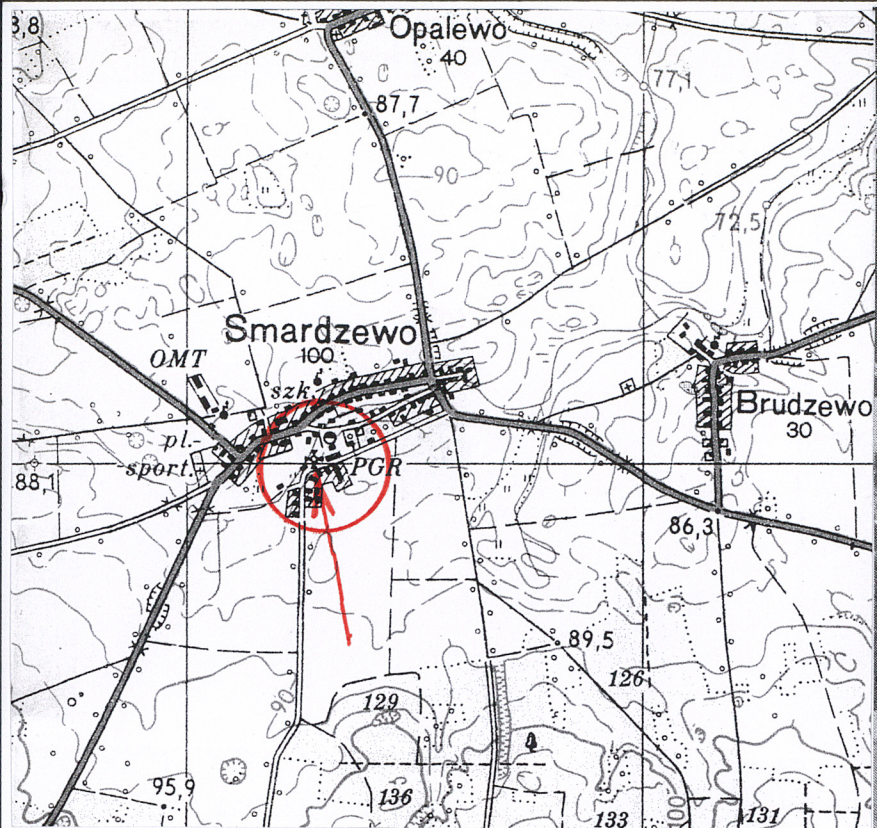
Spis fotografii:

1. Elewacja frontowa, widok od północnego-wschodu.
2. Elewacja południowa, widok z dziedzińca folwarku.
3. Elewacja boczna i tylna, widok od południowego-zachodu.
4. Fragment elewacji tylnej, widok od zachodu.
5. Drewniana wieża, widok od południowego-zachodu.
6. Elewacja północna, widok z dziedzińca.
7. Część południowa portyku.
8. Widok na część prezbiterialną.
9. Widok na empore chórową.
10. Widok część południową nawy.
11. Widok z empory na część południową nawy.
12. Część północna nawy.
13. Część południowo-wschodnia nawy, wymiana posadzki.
14. Klatka schodowa w kruchcie.
15. Portyk i wejścia do kościoła od strony wschodniej.
16. Drzwi wejściowe, widok z kruchty.
17. Drzwi główne, widok wewnętrzny.

2.

d.4.

il.3.

3.

4.

1. Miejscowość	S M A R D Z E W O	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Szczaniec	ZBÓR EWANGELICKI,	fotografie
3. Powiat	świebodziński	ob. kościół filialny p.w. Nawiedzenia NMP	
4. Województwo	lubuskie		

Wkładkę założył mgr Agnieszka Dębska, 2006 r.

Miejsce przechowywania negatywów płyta CD – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, ul. Kopernika 1, 65-063 Zielona Góra

8.

9.

10.

11.

1. Miejscowość	S M A R D Z E W O	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Szczaniec	ZBÓR EWANGELICKI,	fotografie
3. Powiat	świebodziński	ob. kościół filialny p.w. Nawiedzenia NMP	
4. Województwo	lubuskie		

12.

13.

14.

Wkładkę założył mgr Agnieszka Dębska, 2006 r.

Miejsce przechowywania negatywów płyta CD – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, ul. Kopernika 1, 65-063 Zielona Góra

15.

16.

17.

18.

1. Miejscowość	S M A R D Z E W O	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)		5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	
2. Gmina	Szczaniec	ZBÓR EWANGELICKI,		fotografie	
3. Powiat	świebodziński	ob. kościół filialny p.w. Nawiedzenia NMP			
4. Województwo	lubuskie				

19.

20.

21.

Wkładkę założył mgr Agnieszka Dębska, 2006 r.

Miejsce przechowywania negatywów płyta CD – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, ul. Kopernika 1, 65-063 Zielona Góra

22.

23.

24.